

SU.
SUNNUNTAISUOMALAINEN

"FYYSISEEN
KOSKEMATTOMUUTEEN EI
PUUTUTA, KUN NÄYTE OTETAAN
VAIKKAPA PURUKUMISTA."

SALATUT ISÄT

JORMA HAVULA, KUVITUS: ANNIINA LOUHIVUORI JA TIMO MUSTALAMPI

Hei nainen, oletko epävarma, kuka on lapsesi isä? Mies, epäiletkö elättäväsi toisen miehen siittämää kakaraa? Kliks vain, ja nettifirma lähettää vaivihkaa isyystestipaketin, jossa on tarkvikkeet ja ohjeet dna-näytteen ottoon varten. Muutama hius lapselta ja isältä, näytteet ulkomaiseen laboratorioon ja asia selviää muutamassa viikossa. Testi näyttää 99,99- tai jopa 99,999-prosenttisen varmasti, onko mies lapsen isä.

Eikä tässä kaikki. Muutaman satasen maksavan testin voi tehdä salassa kumppanilta ja lapselta. Viralliset isyystutkimukset Suomessa vaativat aina viranomaisrulljanssin ja luvan kaikilta osapuolilta.

EPÄVIRALLISIA isyystutkimuksia Suomesta välittävät esimerkiksi internetissä toimivat verkkofirmat Mammaksi ja Verkkoapteekki, jotka kumpikin lähettävät näytteet analysoitaviksi brittiläisiin dna-laboratorioihin.

Vesa Vallivaaran omistama DNA24 välittää vuosittain noin 2000 isyystestiä kahteen saksalaiseen ja yhteen itävaltalaiseen laboratorioon. Testimäärät ovat kasvussa.

– Suurin osa asiakkaistamme on naisia. Tyypillinen tapaus on äiti, joka haluaa tietää, kuka on lapsen isä. Naiset teettävät tutkimuksia lasten ollessa aivan pieniä. Miehet miettivät aika kauan ennen kuin antavat toimeksiannon.

Vallivaaran näppituntuma on, että ainakin naiset teettävät dna-tutkimuksen lähes poikkeuksetta salassa mieheltä tai miehiltä.

Verkkoapteekin toimitusjohtaja **Roope Luhtala** kertoo, että isyystestejä ostetaan heiltä muutama viikossa ja määrä kasvaa koko ajan hitaasti.

Tyypillinen asiakas on isä, joka haluaa testata lapsensa.

– Testitulos herättää joskus tunteita, mutta pääosin asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä. Emme kysel mitään ylimääräisiä, joten en osaa vastata, teettävätkö ihmiset testejä salassa muilta, Luhtala sanoo.

SUOMESSA isyystutkimuksia tekevät vain Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Helsingin yliopiston Hjelt-instituutin oikeuslääketieteen osasto. Ne hoitavat kaikki viralliset isyystutkimukset eli ne, joita lastenvalvojat tilaavat ja käräjäoikeudet määräävät.

Suomessa tehtäviä virallisia isyystutkimuksia säätelee tiukka laki, joka edellyttää, että dna-näytteet otetaan lääkärin valvomana vaikkapa terveyskeskuksessa ja kaikilta osapuolilta on tutkimukseen lupa.

Alle 15-vuotiaalta lapselta näytteen saa ottaa vain molempien huoltajien suostumuksella.

– Teemme vuosittain yhteensä noin 1 100 tutkimusta, joista 150 on yksityisten ihmisten tilaamia isyystutkimuksia. Myös yksityisten tutkimuksiin sovellamme samoja kriteereitä kuin virallisiin. Meillä ei siis voi teettää tutkimuksia salassa joltakin osapuolelta. Tutkimuslausuntoamme voi tarvittaessa

Isyystestejä teetetään yhä enemmän yksityisissä dna-laboratorioissa ulkomailla.

käyttää tuomioistuin käsittelyssä, sanoo THL:n oikeusgeneettisen isyystutkimuksen yksikön päällikkö **Marjo Kestilä**.

Salatestejä ei voi teettää myöskään Hjelt-instituutissa, ja se on professori **Antti Sajantilan** mielestä hyvä käytäntö.

– Sehän on selkeästi eettinen kysymys, jos ihmiseltä ei kysytä lupaa näytteenottoon. Dna kertoo muutakin kuin vain tietoja näytteenantajasta. Se antaa tietoa esimerkiksi lähisukulaisista.

YKSITYISESTI teetettyjä isyystestejä ei Suomessa säädellä millään erillislailla. Kunhan näytteenotossa ei kajota ruumilliseen koskemattomuuteen ja pidetään tulokset omana tietona, laki ei estä analyysin teettämistä toisesta ihmisestä salaa ulkomaisessa laboratorioissa.

– Fyysiseen koskemattomuuteen ei puututa esimerkiksi silloin, kun näyte otetaan vaikkapa purukumista tai ysköksestä. Toisaalta epävirallisten testien tulokset eivät ole oikeudessa todistusvoimaisia.

Käytännössä ne palvelevat vain teettäjän omaa uteliaisuutta, sanoo lainsäädäntöneuvos **Salla Lötjönen** oikeusministeriöstä.

Vallivaaran mielestä epävirallinen testi on hyvin hienotunteinen tapa selvittää isyys vaivihkaa.

– Epäily isyydestä on hyvin raskas ja parisuhdetta raastava asia. Kun testin voi tehdä syyttämättä toista ja ilman käräjöintiä, se on kevyt tie. Lopputulos on kuitenkin sama kuin virallisessakin testissä.

Professori Sajantila myöntää, että prosenttilukujen ja isyysindeksien osalta yksityisten nettifirmojen teettämät dna-testit ovat yhtä luotettavia kuin Suomen virallisetkin testit.

– Kaikki laboratoriot käyttävät suunnilleen samoja dna-markkereita. Eri asia on sitten, miten yksityisissä laboratorioissa taataan, että näytteet ovat juuri niistä henkilöistä, joista niiden oletetaan olevan, Sajantila pohtii.

ISYYSTESTIEN lisäksi nettirytykset välittävät myös monimutkaisia sukulaisuustutkimuksia, joita tekevät myös THL ja Hjelt-instituutti.

– Meiltä on tilattu esimerkiksi testi, jossa selvitetiin, kumpi osin luovutetuilla sukusoluilla hedelmöityneistä kaksosista oli äidin biologista perimää. Testi itsessään ei ollut monimutkainen, mutta harvinaisen se oli, kertoo Mammaksi-sivustoa ylläpitävän Maxoma Oy:n johtaja **Kirsti Pöyhtäri**.

Roope Luhtalan mukaan monimutkaisimmat testit liittyvät yleensä perinnönjakokysymyksiin ja etäisten sukulaisuusuhutien selvittämiseen. Vallivaaran firman kautta selvitetään taannoin neljän

henkilön serkkuus tilanteessa, jossa vanhempien dna:ta ei ollut käytettävissä.

– Serkkuus tuli selville yli 97-prosenttisella todennäköisyydellä.

Dna-näyte otetaan yleensä harjaamalla posken sisäpinnasta sylkeä ja solukkoa tikkuun, joka suljetaan sen jälkeen näyteputkioon. Näytteeksi kelpaavat myös esimerkiksi hiukset, korvavaikku, hammas, hammasharja, tutti, vaipat, jäätelötikku, luuydin, sperma sekä veri.

Kuolleiden ihmisten dna voidaan saada esimerkiksi partakoneesta tai nuolluista postimerkeistä.

SUOMESSA syntyy vuosittain noin 60 000 vauvaa, joista 1,75 prosentilla ei ole biologista isää väestörekisteritiedoissa. Tuntemattomiksi jäävät isät ovat yleensä ulkomaalaisia. Vauvat eivät silti ole välttämättä isättömiä, sillä joku muu mies voi adoptoida heidät. Kateissa olevien biologisten isien määrä on pysynyt yhtä suurena vuosikymmenet. 1980-luvulla vailla isätietoja syntyi 1,7 prosenttia vauvoista eli noin 1 200 lasta ja 90-luvulla 1,8 prosenttia eli noin 1 300.

Vallivaaralla on kopio saksalaisessa *Handelsblatt*-lehdessä olleesta jutusta, jonka mukaan Itävallan ja Saksan alueella joka viides perheessä asuva lapsi ei ole aviomiehen siittämä.

– Suomessa on noin 200 000 perhettä, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Jos saksalaisia lukuja tulkitsee varovasti, voisi Suomessa olla noin 30 000 lasta, joiden biologinen isä ei ole perheen isä, Vallivaara laskee. ●